

Interfederaal Gelijkekansencentrum
Centre inter fédéral pour l'égalité des chances
Interföderales Zentrum für Chancengleichheit

Aanbeveling n° 276 van 26 november 2021¹

Ongelijke behandeling op grond van burgerlijke staat: Unia vraagt aandacht voor het overlevingspensioen

---

¹ Het samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid, de gewesten en de gemeenschappen voor de oprichting van het Interfederaal Centrum voor gelijke kansen en bestrijding van discriminatie en racisme van 12 Juni 2013, geeft aan Unia de bevoegdheid om "onafhankelijke adviezen en aanbevelingen te richten tot elke overheid ter verbetering van de reglementering en de wetgeving." (art. 5).

1 Introductie

Een overlevingspensioen is een pensioen voor de nabestaanden na een overlijden. Het maakt niet uit of de overledene al gepensioneerd was of niet. De Belgische regelgeving bepaalt dat om aanspraak te maken op een overlevingspensioen men minimum één jaar gehuwd moet zijn.

Deze huwelijksvoorwaarde vormt een onderscheid op grond van burgerlijke staat, een beschermd criterium in de Belgische antidiscriminatiewetgeving. Unia identificeert deze voorwaarde als knelpunt met betrekking tot het beschermde criterium burgerlijke staat. De huwelijksvoorwaarde lijkt anno 2021 niet meer overeen te stemmen met de maatschappelijke en juridische realiteit.

2 Maatschappelijke realiteit

In 2019 werden 44.270 huwelijken voltrokken. Daarnaast werden er 40.801 verklaringen van wettelijke samenwoning afgelegd (bekijk [hier](#) de cijfers). Uit deze cijfers blijkt enerzijds dat het aantal voltrokken huwelijken systematisch daalt en anderzijds het aantal verklaringen wettelijke samenwoning stelselmatig stijgt.

3 Juridische realiteit en analyse

We stellen vast dat de wetgever de voorbije jaren steevast prerogatieven van het huwelijksstelsel aan het stelsel van de wettelijke samenwoning verbindt, enkele voorbeelden:

- De familierechtbank kan dringende maatregelen nemen wanneer de relatie grondig verstoord is zoals bepaald in het primair huwelijksrecht (zie art. 1479 BW).
- Ook op vermogensrechtelijk vlak worden drie regels uit het primair huwelijksrecht via verwijswetgeving van toepassing verklaard (zie artikel 1477, §2,3,4), het betreft:
  - o De bescherming van de voornaamste gezinswoning;
  - o Een bijdrageplicht tot de wettelijke samenwoning formeel ontbonden wordt;
  - o Wettelijke samenwoners zijn hoofdelijk gehouden voor niet-buitensporige schulden ten behoeve van het samenleven en de kinderen.

Er worden dus rechten en plichten toegekend aan de deelnemers van de wettelijke samenwoning. Uit deze organisatie van het wettelijk samenwonen als instituut, blijkt dat de wettelijke samenwoning ook strekt tot de vormgeving van partnerrelaties.²

In 2007 is daarenboven een erfrecht ingevoerd voor de overlevende wettelijke samenwoner en werd een gelijkstelling van het statuut van echtgenoot met het statuut van wettelijk samenwonende ingevoerd het kader van de regelgeving over de arbeidsongevallen en beroepsziekten.

In 2000, voor de toekenning van deze rechten en plichten aan de deelnemers van de wettelijke samenwoning, beantwoordde het Grondwettelijk Hof de vraag of echtgenoten vergelijkbaar zijn met personen van een verschillend geslacht die een levensgemeenschap vormen bevestigend (in de context van sociale zekerheid).³ Het Hof stelde dat in de toenmalige sociale context twee personen die samenwonen een levensgemeenschap vormen en zich in een

² SWENNEN, F., *Het personen- en familierecht*, Intersentia, 7de editie, 2021, p. 389 e.v.

³ Grondwettelijk Hof, 21 december 2000, 137/2000;1772.

staat van onderlinge economische afhankelijkheid bevinden die vergelijkbaar is met die van gehuwde paren. Het verschil in behandeling tussen gehuwden en niet gehuwden steunde anno 2000 op het objectieve gegeven dat de juridische toestand van echtgenoten en niet-gehuwde paren verschilt, zowel wat betreft de verplichtingen jegens elkaar, als wat betreft hun vermogensrechtelijke toestand. Nu blijkt dat sinds 2000 ook rechten en plichten jegens elkaar voor de deelnemers van de wettelijke samenwoning gelden en ook de vermogensrechtelijke toestand gewijzigd is, lijkt een verschil in behandeling in deze context niet meer te rechtvaardigen.

In lijn hiermee bevestigde het Europees Hof van Justitie in C-267/06 en C-147/08 dat men bij de beoordeling van de vraag of wettelijk samenwonenden recht hebben op een prestatie in het kader van een pensioenregeling men de vergelijkbaarheid van de statuten dient te beoordelen. De statuten dienen dus niet identiek te zijn. Het Hof stelt dat het huwelijksstatuut en de regeling rond geregistreerd partnerschap – vergelijkbaar met de figuur van de wettelijke samenwoning in België - vergelijkbaar zijn en oordeelde dat het pensioen diende te worden uitgekeerd in het kader van het geregistreerd partnerschap.

De wetgever erkent duidelijk dat wettelijke samenwoning in het kader van erfrecht, socialezekerheidsrecht en op vermogensrechtelijk vlak een alternatief kan bieden voor het huwelijksstatuut. Unia meent dan ook dat de statuten vergelijkbaar zijn in het kader van het overlevingspensioen.

Toetsing aan het grondwettelijk verankerde gelijkheids- en non-discriminatiebeginsel

De voorwaarde dat men één jaar gehuwd moet zijn opdat men recht heeft op een overlevingspensioen, lijkt niet te stroken met het non-discriminatiecontentieux. Deze voorwaarde is een direct onderscheid op grond van burgerlijke staat. Een direct onderscheid op grond van burgerlijke staat is discriminatoir tenzij dit onderscheid gerechtvaardigd wordt door een legitiem doel en de middelen voor het bereiken van dat doel passend en noodzakelijk zijn.

De temporele huwelijksvoorwaarde werd ingevoerd om misbruik van de procedure te vermijden doordat mensen op hun sterfbed nog in het huwelijk treden om zo in aanmerking te komen voor een overlevingspensioen. Het vermijden van misbruik is een legitiem doel. De voorwaarde om één jaar gehuwd te zijn, kan evident toedragen tot het voorkomen van misbruik. Aangezien de statuten vergelijkbaar zijn, lijkt de voorwaarde om één jaar wettelijk samenwonend te zijn evenzeer passend.

Tenslotte rijst de vraag of dit onderscheid noodzakelijk is. Bij de beoordeling van de noodzakelijkheid wordt onder meer onderzocht of de betrokken doelstelling niet bereikt kan worden met middelen die minder belastend zijn of minder inbreuk plegen op de rechten en vrijheden van anderen. Rekening houdend met de evoluerende samenleving en het gegeven dat ook het statuut van de wettelijke samenleving tot vormgeving van partnerrelaties strekt, lijkt dit onderscheid niet meer houdbaar. Er dringt zich dan ook een gelijkstelling van het statuut van echtgenoot met het statuut van wettelijk samenwonende op in het kader van het overlevingspensioen.

4 Aanbeveling

Gelet op de gewijzigde maatschappelijke en juridische realiteit, beveelt Unia de bevoegde minister aan om dit onderscheid op grond van burgerlijke staat weg te werken. Een mogelijke oplossing is de gelijkstelling van het statuut van echtgenoot met het statuut van wettelijk samenwonende in het kader van het overlevingspensioen.

5 Contact Unia

Nele.roekens@unia.be